

به ناوی خواي به خشنده و ميهر بان
په رله ماني كوردستان - عيراق
به ناوی گه له وه

پشت به حوكمي بركه (1) ي مادده (56) له ياساي ژماره (1) ي سالي 1992 ي هموار كراو و له سهر داواي ئه نجومه ني وه زيواني ههريمي كوردستان - عيراق، په رله ماني كوردستان - عيراق له دانيشتي ژماره (15) ي روژي 2009/5/27 ئه ياسايه ي ده رچوواند:

ياساي ژماره (7) ي سالي 2009
ياساي په يمانگه ي دادوهري ههريمي كوردستان - عيراق

مادده ي يه كه م:

له ههريمي كوردستان - عيراقدا په يمانگه ي به ناوي (په يمانگه ي دادوهري له ههريمي كوردستان - عيراق) دا، دادمه زري و پاوهستي وه زيوي داد ده بيت.

مادده ي دووهم:

ئامانجي په يمانگه كه ئه مانه يه:

يه كه م: ئاماده كردي دادوهران و ئه نداماني ئيدديعاي گشتي.

دووهم: شاياندي دادوهران و ئه نداماني ئيدديعاي گشتي ئه وانه كه له پله ي سيههم و چواره من و هيشتا له وه زيفه دان .

سيههم: شاياندي كاديره ياسايه جوړبه جوړه كان له فهرانبه راني ئه نجومه ني دادوهري و وه زاره تي دادو، وه زاره ت و ده زگانني تري حكومه ت و به رز كردنه وه ي كارايان.

مادده ي سيههم:

يه كه م: ئه نجومه نه نيك سهر په رشتي په يمانگه كه ده كات پي ده لين: ئه نجومه ني په يمانگه، له مانه ي خواره وه بيك دي ت.

1- جيگري سهرۆكي دادگاي پيداچوونه وه ..... سهرۆكه.

2- گه ورتين (كو نترين) دادوهري دادگاي پيداچوونه وه ..... جيگره.

3- سهرۆكي ئه نجومه ني شووراي ههريم .... ئه ندامه.

4- سهرۆكي دهسته ي سهر په رشتكاري دادوهري .... ئه ندامه.

5- سهرۆكي دهسته ي سهر په رشتكاري دادو .... ئه ندامه.

6- سهرۆكي داواكاري گشتي (الادعاء العام) .... ئه ندامه.

7- عه‌میدیک له‌عه‌میده‌کانی کۆلیجه‌کانی یاسا له‌هه‌ریمدا که وه‌زیری فیرکردنی بالا و تووژینه‌وه‌ی زانستی ده‌ست نیشانی ده‌کا به‌پیی راویژ له‌گه‌ل وه‌زیری داد.... ئەندامه.

8- به‌رپۆه‌به‌ری گشتیی په‌یمانگه‌که به‌پیی راویژ له‌گه‌ل وه‌زیری داد.... ئەندامه و برپاردهره.

9- نه‌قییی پارێزه‌رانی کوردستان..... ئەندامه.

دووهم: ئه‌ر کوفه‌رمانی سه‌رۆک، له‌کاتی پیاواریدا (غیاب) ده‌که‌وێته سه‌ر شانی جیگره‌که‌ی.

مادده‌ی چوارهم:

ئهنجومه‌نی په‌یمانگه‌، لانی که‌م مانگی یه‌ک جار کۆده‌بیته‌وه و، سه‌رۆکی ئهنجومه‌ن، یان سیان له‌ئهندامه‌کانی بۆیان هه‌یه له‌کاتی پیاوستندا داوای کۆبوونه‌وه بکه‌ن، ئهنجومه‌نیش به‌ئاماده‌بوونی دوو سییه‌کی ئهندامه‌کانی کۆده‌بیته‌وه و، برپاره‌کانیشی به‌زۆرینه‌ی ده‌نگ ده‌رده‌کات، ئه‌گه‌ر ده‌نگه‌کانیش یه‌کسان بوون، ئه‌وا ئه‌و لایه‌نه‌یان ده‌بیاته‌وه که ده‌نگی سه‌رۆکی له‌گه‌له.

مادده‌ی پینجه‌م:

ئهنجومه‌ن ئه‌م ئیش و کارانه‌ی خواره‌وه ده‌کات:

یه‌که‌م: سه‌رپه‌رشتیی گشتی په‌یمانگه‌که ده‌کات.

دووهم: پلان، بۆ ریک‌خستنی کاروبارو، په‌ره‌پێدانی په‌یمانگه‌که و، سه‌رپه‌رشتیی جیه‌جی کردنیان پینشیاژ ده‌کات.

سییه‌م: له‌سه‌ر ئه‌ساسی بروانامه و لیهاتوویی و نمره و ده‌ستپاکی که‌مه‌رجی یاساین بۆ قبولکردن، ژماره‌ی داواکراو له‌و قوتاییانه‌ی پینشکه‌شیان کردووه بۆ په‌یمانگه‌که هه‌لده‌بژیریت.

چوارهم: تاکه تاکه‌ی به‌رنامه‌ی تیوری و ته‌بیبی بۆ خویندن داده‌نی و، ده‌رسه‌کانیان ده‌ستیشان ده‌کات.

پینجه‌م: واده‌ی ده‌ست پینکردنی خویندن و کۆتایی هاتنی خویندن و ده‌ستیشانکردنی وه‌رزه‌کانی خویندن و ماوه‌کانیان و، ماوه‌ی پشووه‌کانیش دیاری ده‌کات.

شه‌شه‌م: ریساکانی تاقیکردنه‌وه‌و، واده‌کانیان و، چۆنیه‌تی ریکاره‌کان و موراچه‌به‌ی ره‌وشی تاقیکردنه‌وه‌کان داده‌نی.

حه‌وته‌م: ئه‌نجامه‌کانی تاقیکردنه‌وه‌کان ئیقرار ده‌کات.

هه‌شته‌م: به‌پیی ئیحتیاجی و، به‌پیی مامناوه‌ندی (معدل) نمره‌کانی ته‌واو کردنی په‌یمانگه‌که و، به‌پیی ئاره‌زووی قوتایی، سه‌رکه‌وتوووه‌کان ته‌سنیف ده‌کات که‌بن به‌ دادوهر و ئه‌ندامانی داواکاری گشتی.

نۆیه‌م: ریساکانی زه‌بتی (الانضباطیة) بۆ قوتاییانی په‌یمانگه‌که داده‌نی.

ده‌یه‌م: پیرۆی ناوخۆی په‌یمانگه‌که داده‌نی.

ماددهی شه شهه:

ئیداره‌ی په‌یمانگه‌که، به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی به‌رپوه‌ی ده‌بات به‌مه‌رجی قازی بیټ له‌سنفی یه‌که‌م، به‌فه‌رمانی هه‌ریم داد‌مه‌زریټ له‌سه‌ر (پیشنیا‌زی وه‌زیری داد‌ دوا‌ی را‌گورپنه‌وه له‌گه‌ل ئه‌نجومه‌نی داد‌وه‌ریدا) به‌مه‌رجی سیفه‌تی قازیټیبه‌که‌ی بو‌ بمیټیته‌وه.

ماددهی هه‌وته‌م:

به‌رپوه‌به‌ری گشتی په‌یمانگه‌که ئه‌م ئه‌ر کورفرمان و کارانه‌ی خواره‌وه ده‌کات:

یه‌که‌م: به‌رپوه‌به‌ردنی کاروباری زانستی و ئیداری و دارایی په‌یمانگه‌که.

دووهم: جیبه‌جی کردنی برپاره‌کانی ئه‌نجومه‌ن.

سییه‌م: نواندنی په‌یمانگه‌که، له‌به‌رده‌م ده‌سته ره‌سمییه‌کان و ناره‌سمییه‌کاندا.

چوارهم: به‌رزکردنه‌وه‌ی راپورټ له‌باره‌ی ره‌وشی خویندنه‌وه بو‌ ئه‌نجومه‌نی په‌یمانگه.

پنجهم: هه‌ر ئیشیکی دی که ئه‌نجومه‌ن ده‌سه‌لاتی بی‌ بدات.

ماددهی هه‌شته‌م:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌ی له‌په‌یمانگه‌ و هه‌رده‌گیریت و ناماده‌گیریت بو‌ قازیټی یان بو‌ ئه‌ندامی داواکاری گشتی، پیوسته ئه‌مانه‌ی هه‌بیټ:

1- پیوسته جنسییه‌ی عیراقی بیټ و، شایانی ته‌واوته‌ی هه‌بیټ.

2- هه‌ردوو زمانی کوردی و عه‌ره‌بی به‌خویندن و به‌نووسین به‌ره‌وانی بزانیټ.

3- پیوسته ره‌وشت و ناوبانگی باش بیټ و، به‌جینایه‌تی ده‌سه‌نقه‌ستی غه‌یره سیاسی یان به‌جونه‌ی ئابروه‌به‌ر حوکم نه‌درابی و، له‌وه‌پیش له‌ په‌یمانگه‌ ده‌رنه‌کرایټ ته‌نیا مه‌گه‌ر به‌نه‌خوشییه‌کی ناچاری و سه‌ملینراو به‌راپورټی لیژنه‌ی پزیشکی ره‌سمی له‌به‌ر هۆی ناچاری.

4- ده‌بی له‌هه‌موو ئه‌و نه‌خۆشی و که‌مه‌ندامییه‌نه‌سه‌لامه‌ت بیټ که ریگه‌ی ئیشه‌که‌ی لی ده‌گرن.

5- ده‌بی له‌ زانکویه‌کی عیراقی یان له‌ زانکویه‌کی برواپیکراوه‌وه بروانامه‌ی به‌کالوریۆسی و ده‌سه‌ت هیټابی، به‌مه‌رجی خویندنی تیدا ریک و پیک بیټ و، له (باشه‌)ش که‌مه‌تر نه‌خه‌ملینراپی.

6- ته‌مه‌نی له (40) سال زیاتر نه‌بی.

7- ده‌بی بو‌ ماوه‌ی (8) سال به‌کردار له‌ده‌زگا‌کانی وه‌زاره‌تی داد، یان ئه‌نجومه‌نی داد‌وه‌ری، یان داد‌گا‌کانی په‌یوه‌سه‌ت به‌وان کاری کردبی، یان بو‌ماوه‌ی لانی که‌م له (8) سال که‌مه‌تر نه‌بی پاریزه‌رایه‌تی کردبی یان وه‌زیغه‌یه‌کی یاسایی له‌دایه‌ره‌کان و به‌رپوه‌به‌رایه‌تییه‌ یاساییه‌کانی وه‌زاره‌ت و ده‌زگا‌ حکومییه‌کاندا کردبی، به‌مه‌رجی هه‌ر ساله‌ی لانی که‌م (5) ده‌عوای گرتی جا ئه‌وه‌ی بروانامه‌ی ماجستی‌ری له‌یاسادا هیټابی، دوو سالی له‌و دوو ماوه‌یه‌ بو‌ داده‌شکی و، ئه‌گه‌ر بروانامه‌ی دکتورای له‌یاسادا هیټابی (5)

سالى بۇ دادەشكى، ئەو كار كوردەش بەر لەوەر گرتنى بىرۋانامەكان بوو بىت، يان پاش وەر گرتنىان هيچ فەرقى نىيە.

8- پىويستە حىزبى نەبىت يان سەر بەهيچ لايەنىكى سىياسى نەبىت، ئەگەر حىزبى بوو ئەوا پىويستە كاتى بۇ پەيمانگا كە پىشكەش دەكات پەيوەندى خۆى بەحىزبەو بەبچرپت.

9- پىويستە لەتاقى كوردنەوئى بەنووسىن و بەزارە كيدا لەو ياساينەدا سەر كەوئىت كە ئەنجومەنى پەيمانگا كە بىريارى دەدات.

10- پىويستە لەو رووبەرۋو بوونەوئەيدا سەر كەوئىت كە ئەنجومەنى پەيمانگا كە لەگەلى ئەنجامى دەدات. دووهم: ئەو پارىزەرانەى لە پەيمانگا كە بۇ مەبەستى ئامادە كوردن و شياندىن قىبول كراون، لەحوكمەكانى بىرگەى (7، 8) ى (يەكەم) ى ئەم ماددەيە دەبووردىن.

ماددەى نۆيەم:

ژمارەى ئەوانەى كە سالانە وەردە گىرىن بۇ ئامادە كوردنىان وەك قازى و ئەندامانى داواكارى گشتى لەسەر ئەساسى پلانى ئەنجومەنى دادوهران و وەزارەتى داد دىارى دەكرىن.

ماددەى دەيەم:

يەكەم: ئەو فرمانبەرەى لەپەيمانگا وەردە گىرىت ئىجازەى دوو سال خويىندن وەردە گىرىت بەمووچەى تەواو لەگەل دەرمالە كانيدا.

دووهم: ئەو پارىزەرەى لەپەيمانگا كە وەردە گىرىت، دەرمالەيەكى مانگانە وەردە گىرىت بەقەدەر ئەو مووچە و دەرمالانەى كە برادەرەكانى لەوەزىفەدا وەرىدە گرن، بەپىيى سالەكانى خىزمەت و بىرۋانامە.

سىيەم: ھەر كەسى لەبەر ھەر ھۆيەك لەپەيمانگا كە فەسل بكرى، زامنى دەكرى بە گەراندىنەوئەى ھەموو ئەو مووچە و دەرمالانەى كەوئەرى گرتوۋە، مەگەر بەھۆى نەخۆشى رىگر و سەلىئىراو بەراپوتى لىئىنەى پزىشكى فەرمى.

ماددەى يازدەم:

يەكەم: ماوئى خويىندن لە پەيمانگا كە چ بۇ ئامادە كوردنى قازى، چ بۇ ئامادە كوردنى ئەندامانى داواكارى گشتى، دوو سالى تەقويىيە.

دووهم: بۇ ھەر ماددەيەك لەماددەكانى دەرس لەپەيمانگا كە و ھەر لى توئىزىنەوئەكىش كە قوتابىان دەبى پىشكەشى بكەن (100 نمرە) دادەنرپت.

سىيەم: پلەى بچوو كى سەر كەوتن بۇ ھەر ماددەيەك و لى توئىزىنەوئەيەك پەنجا لە سەدە (50%) بەمەر جى موعەددەلى گشتى بۇ ھەموو ماددە و لى توئىزىنەوئەكان لە شەست لەسەد (60%) كەمتر نەبىت.

چوارەم: (60%) نمرە، بۆ ھەریەك لەماددەكانی مورافەعاتی مەدەنی و ئوسوولی دادگاییکردنی جەزائی تاقیکردنەوهەكانی نووسین و، (40%) ی تریشی بۆ ھەلسەنگاندنی سالانە ی قوتایی دادەنری.

ماددە ی دوازدەم:

ھەر کەسی (20) سەعات لە ھەر فەسلێکی دراسی پێوار (غائب) بی، لە پەیمانگە فەسل دە کری، مەگەر پێواریبە کە ی بە ھۆی نەخۆشییە کی رێگرەو ە بوو بی، بەراپۆرتی لیژنە یە کی پسپۆری پزیشکی سەلمیترابیت و، یان لە بەر ھۆکاری ناچاری تر کە ئەنجومەنی پەیمانگە قبولی کردبی، ئینجا دەتوانی سالیە کە لە گەل دەورە ی ناینەدا دووبارە بکاتەو ە.

ماددە ی سیازدەم:

یە کەم: لە ئەنجامی کۆتاییدا، بە (مکمل) دادەنری لە ھەر سالیکی دراسیدا، ھەر کەسی:

1- نمرە ی سەرکەوتنی لە یەك ماددەدا، بۆ ھەر فەسلێکی دراسی بە دەست نەھینابی، یان لەو لی توێژینەو ە یەدا کە دەبی پێشکەشی بکات، یان موعەدەلی گشتی بۆ سالیکی دراسی لە (60%) کەمتر بووبی.

2- لە تاقیکردنەو ە ی کۆتاییدا (دەوری یە کەم) دواکەتبی بە ھۆی نەخۆشییە کی رێگرەو ە، کە بەراپۆرتی لیژنە یە کی پزیشکی فەرمی سەلما بی و ئەنجومەنی پەیمانگەش قبولی کردبی.

دوو ەم: (مکمل) لە موعەدەلی گشتیدا بۆ ی ھە یە، یەك ماددە یان زیاتر بۆ تاقیکردنەو ە ھەلژیری، بۆ ئەو ە ی نمرە ی سەرکەوتن لە مەجموعەدا بە دەست بەیتی.

سیی ەم: مکمل لە فەسلێ دراسیدا لە ماددە یە کی دیراسە ی تەتبیقیدا بە نووسین لە تاقیکردنەو ە ی موکمیله کان ئیمتیحان دەدات و، ھەلسەنگاندنی فەسلیشی بۆ دەمینیتەو ە.

ماددە ی چواردەم:

لە تاقیکردنەو ە ی کۆتاییدا، بە دەرنەچوو دادەنری، ھەر کەسی:

یە کەم: نمرە ی سەرکەوتنی، لە یەك ماددە زیاتردا، یان لە ماددە یە ك و لی توێژینەو ە ی دەوری یە کەمدا بە دەست نەھینا، یان لە یە کیکیاندا و موعەدەلی گشتی.

دوو ەم: مکمل بووبی و، نمرە ی سەرکەوتنی لە تاقیکردنەو ە کان موکمیلاندا بە دەست نەھینابی، یان لە بەر ھەر ھۆیەك بە شداریی تیدا نە کردبی.

ماددە ی پازدەم:

ھەر کەسی، لە ھەر ماددە یە ك لەو ماددانە ی تاقیکردنەو ە ی تیدا دە کات، گزی بکات، یان لە سالی یە کەمدا سەرنە کەوتبی لە پەیمانگە فەسل دە کری، بەلام ئەو ە ی لە سالی دوو ەمدا سەرنە کەوی ئەو ە دەتوانی بۆ تەنیا یەك جار بەو سالیە دا بچیتەو ە لە گەل دەورە ی دوو ەمدا، مەگەر دەرنەچوونە کە ی بە ھۆی گزیبەو ە بوو بی.

ماددهی شازدهم:

دەر چوانی په یمانگه که ده کرین بهم دوو پله یه ی خواروه:

په کهم: پله ی (أ): هه موو نه وانه ده گریته وه که موعه دده لی هه موو مادده کانیاں و لی توژیینه وه که یان بو ههردوو ساله که له (80٪) که متر نییه و، یه ک سالیسی پی دده ری بو مه بهستی زیاده و تهر فیع.

دووهم: پله ی (ب): هه موو نه وانه ده گریته وه که موعه دده لی هه موو مادده کانیاں و لی توژیینه وه که یان ده کاته (70٪) له سه د و، تا (79٪) حه فتا ونو له سه د بو ههردوو ساله که، ماوه ی (6) شه ش مانگیشیاں بو مه بهستی زیاده و تهر فیع پی دده دریت.

ماددهی حه قدهم:

سه ر که وتوو ه کان له کو تایی سالی دوو همدا ته سنیف ده کرین بو قازی و نه نداما نی ئیددیعا ی گشتی به پی پی دداویست و به پی نمره و، نار هزوو.

ماددهی هه ژدهم:

دەر چووی په یمانگه به پی فه رمانی (رسوم) هه ری م داده مه زری، له مه نسه بی قازی سنفی چوار هم نه گه ر بو قازی شیوا کرابوو، یان به وه زیغه ی جیگری داواکاره گشتی له سنفی چوار هم داده مه زری نه گه ر بو هم وه زیغه یه شایان کرابوو، نه وه ش به مووچه و سنف و نه و پله یه ی که به پی پروانامه که و خزمه ت و ئیش و نه و (قدم) هی که به پی حوکه کانی هم یاسایه پی دده ری. ماوه ی خویندن له په یمانگه که دا به مو ماره سه داده نریت بو مه بهستی دامه زراندن و دیار بکردنی مووچه بو که سیک که خاوه ن وه زیغه نه بی ت.

ماددهی نوژدهم:

که سی هم په یمانگه یه ته واو بکات، پروانامه ی (ده بلومی به رزی) له زانسته کانی دادوه ری دا پی دده ری که دان به وه دا ده نی که پی دداویستیه کانی خویندن په یمانگه که ی ته واو کردوو و، ته قدیره که شی تیدایه و، ئامازه ش به زنجیره ی دەر چوونه که شی ده کات.

ماددهی بیسته م:

هیچ قازییه ک یان جیگریکی داواکای گشتی دانامه زری، دوا ی دەر چوونی هم یاسایه، مه گه ر له په یمانگه ی به رزی قازییه کان دەر چووبی، یان له هه ر په یمانگه یه کی قه زایی هاوشانیدا له عیراق دەر چووبی.

ماددهی بیست و یه کهم:

به دهر له حوکه ی مادده ی بیسته م له م یاسایه، دامه زراندن قازییه کان و نه نداما نی داواکاری گشتی، به پی حوکه کانی یاسای ده سه لاتی دادوه ری به رکار له هه ری می کوردستان - عیراقدا ده بی ت، تا ته واو کردنی دهره ی یه که می په یمانگه دادوه ری، که به پی هم یاسایه دامه زراوه.

ماددهی بیست و دوهم:

وهزیری داد بۆی ههیه رینمایه پۆیست بۆ ئاسانکردنی جیبهجی کردنی حوکمهکانی ئەم یاسایه دهر بچویتی.

ماددهی بیست و سییهم:

پۆیسته لهسههه ئههجو مهنی وهزیران، لایه نه پۆه ندیداره کان حوکمهکانی ئەم یاسایه جیبهجی بکهه.

ماددهی بیست و چوارهه:

کار بههیهج دهقیکی یاسایی یا بریاریک ناکری له گهل حوکمهکانی ئەم یاسایه دا پچهوانه بیته.

ماددهی بیست و پینجهه:

ئهم یاسایه له رۆژی بلاو کردنه وهی له رۆژنامهی (وه قایعی کوردستان) وهه جیبهجی ده کریته.

عدنان موفتی

سه رۆکی په رله مانای کوردستان - عیراق

هۆکاری دانانی ئەم یاسایه

له بهرته وه په ره سه نندن و پیشکته وتنه ی له ههریمی کوردستان - عیراق، له بواری به کارهینان و دامه زرانندی دهزگا ده ستوریه کاندای رویداوه و، له بهر ته وهش که یاسای ده سه لاتی قه زاوت ژماره (23) ی سالی 2007 ده رچوه، که له حه قیقه تا به ههنگاو یکی گه وه داده نریت له ره وهشی سه ره خوی ده سه لاتی دادوهی له ههریمه دا و، بۆ پهیدا کردنی هاو گونجان له گهل ته وه په ره سه نندن و پیشکته وتنه دا و بۆ به هیز کردنی ته وه ره وهش له پیناوی پهیدا کردنی کادریکی زۆری خاوهن عیلم و زانست و پیشه بۆ ته وه دهزگایانه، وهک قازی و ئەندامانی ئیددیعی گشتی که بتوانن ئیشی سه رشانی خویان به لیزانی و توانایی و لیها تووی بیه نه سه ره، بۆ پیشخستن و به ره وه پیش بردنی که فائته تی ته وه قازی و ئەندامانی ئیددیعی گشتیه که هیشتا له خزمه تا کار ده کهن و له پیناوی به رز کردنه وهی ئاستی زانستی و یاسایی ته وه کارمه ندانه ی که له وه دهزگا قه زایانه دا کار ده کهن و، له وه دهزگا عه دلیانه دا تیده کۆشن و، له پیناوی به رز کردنه وهی که فائته ت و لیها توویاندا، بۆ ته وهی بتوانن مه نه سه به جۆر به جۆره کانی قه زاوت به ده ست به یین و، له پیناوی په ره پیدان و پیشخستنی ئاستی یاسایی ته وه کارمه ندانه ی له دهزگا فه رمیه کان و نیمچه فه رمیه کاندای له ههریمه دا کار ده کهن و به رز کردنه وهی نه وای پاریزه رانیش به دیهینانی هه موو ته وه ئەمانجانه دا، ئەم یاسایه دانرا...

تیبینی / ئەم یاسایه به بریاری ژماره (7) ی سالی 2009 له لایه ن سه رۆکی ههریمی کوردستانه وه ده رچوینرا